

KLAGANDE

Sociala områdesnämnden söder i Jönköpings kommun

MOTPART

██████████ ██████████

Vårdnadshavare:

1. ██████████
2. ██████████

Ombud: Advokat Jörgen Olson
Advokatbyrå Jörgen Olson AB

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Jönköpings dom den 7 februari 2018 i mål nr 836-17,
se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa
funktionshindrade (LSS)

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten avslår överklagandet.

YRKANDEN M.M.

Sociala områdesnämnden söder yrkar att kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer nämndens beslut.

■■■■■■■■■■■ motsätter sig ändring av förvaltningsrättens dom.

VAD PARTERNA ANFÖR

Sociala områdesnämnden söder

Enligt rekommendationer från Folktandvården behöver barn hjälp med att borsta tänderna varje dag upp till ca 10–12 års ålder. Ifall kammarrätten anser att det inte finns ett föräldraansvar för ett nioårigt barn vid tandborstning ska endast den aktiva tiden om högst två minuter per tillfälle beaktas. ■■■■■■ har behov av stöd vid kommunikation med tredje part, men behovet är inte av den art och karaktär att det ska ses som ett grundläggande behov. Han kan göra sig förstådd med kroppsspråk, talat språk och bilder. Utredningen visar vidare inte att ■■■■■■ behöver aktiv tillsyn.

Enligt praxis är det bara personer med mycket omfattande behov som får rätt till personlig assistans. En total tidsåtgång såvitt avser de grundläggande behoven om sex–sju timmar i veckan är för lite för att läggas till grund för personlig assistans. ■■■■■■ behov är inte sådant att det till art, omfattning och karaktär berättigar till insatsen.

■■■■■■■■■■■

Det krävs ingående kunskaper för att förstå hans sätt att kommunicera. Personal på skola och korttids har ingående kunskap om honom och får jämföras med personliga assistenter. Man måste kunna läsa av signaler, t.ex. om han har ont någonstans eftersom han inte ger uttryck för detta själv.

Hans svårigheter att acceptera tandborstning kräver stora insatser som överstiger normalt föräldraansvar. Han kan uppvisa oförutsägbara, skadliga eller opassande beteenden och behöver aktiv tillsyn. För att äta behöver han uppmuntran och påminnelser samt ibland matas.

Han åberopar intyg från personal vid Palettens korttidsboende, intyg från tandhygienist, cd-skiva som visar situationen vid tandborstning samt intyg från en granne.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Sociala områdesnämnden söder har beräknat [REDACTED] behov av hjälp vid personlig hygien inklusive toalettbesök till sex timmar per vecka. Med hänvisning till föräldraansvaret har ingen tid beaktats för tandborstning. Av utredningen i målet framgår att [REDACTED] tidigare fått operera bort ruttna tänder under period då hans föräldrar inte fick röra hans mun. Vid tiden för nämndens beslut utförde han ingen tandborstning själv och på grund av hans fortsatta svårigheter att acceptera tandborstningen krävdes stora insatser från föräldrarnas sida. Kammarrätten anser att [REDACTED] behov av hjälp vid tandborstning inte omfattas av normalt föräldraansvar. De aktiva insatserna får anses överstiga tre minuter per tillfälle.

Utredningen visar att [REDACTED] har svårigheter med kommunikationen men kan, låt vara med vissa svårigheter, ändå göra sig förstådd i förhållande till de personer han regelbundet kommer i kontakt med eftersom de känner honom och hans sätt att kommunicera väl. Det har dock inte framkommit att han har behov av hjälp för att kommunicera med utomstående personer i nämnvärd omfattning.

Vad gäller övriga grundläggande behov instämmer kammarrätten i förvaltningsrättens bedömning.

Kammarrätten har härefter att ta ställning till om det hjälpbehov som [REDACTED] har är sådant att det berättigar till insatsen personlig assistans. Det finns inte någon bestämd undre tidsgräns för att ha rätt till personlig assistans. Även om själva tidsåtgången inte är påfallande stor måste en samlad bedömning göras bl.a. med hänsyn tagen till om det stöd som behövs är av mycket privat och integritetskänslig karaktär eller om det förutsätter någon specifik kompetens. Såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter måste beaktas. Hur ofta hjälpen behövs framstår också som en viktig faktor (se rättsfallen RÅ 2009 ref. 57 och HFD 2018 ref. 13).

[REDACTED] behov av hjälp uppkommer dagligen och vid flera tillfällen per dag. Hjälpen är främst av personlig och integritetskänslig karaktär och förutsätter till stor del ingående kunskap om hans funktionsnedsättning. Vid en sammantagen bedömning anser kammarrätten att [REDACTED] hjälpbehov är sådant att det berättigar till personlig assistans. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Kammarrättslagmannen Ola Holmén (ordförande) samt kammarrättsråden Evalotta Grip och Linda Svärd (referent) har deltagit i avgörandet.

Föredragande: Johan Åkerhed

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I JÖNKÖPING****DOM**
2018-02-07
Meddelad i JönköpingMål nr
836-17**KLAGANDE**

[REDACTED]

Vårdnadshavare:

1. [REDACTED]
 2. [REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]

Ombud: Lennart Svensson
Bärkraft Assistans AB
Box 2146
511 02 Skene**MOTPART**Sociala områdesnämnden söder i Jönköpings kommun
Nämndkansliet
551 89 Jönköping**ÖVERKLAGAT BESLUT**

Sociala områdesnämndens beslut 2017-01-18

SAKENInsats i form av personlig assistent enligt lagen om stöd och service till
vissa funktionshindrade, LSS**FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE**

Förvaltningsrätten upphäver sociala områdesnämndens beslut och förklarar
att [REDACTED] har rätt till personlig assistans.

Det ankommer på sociala områdesnämnden att närmare beräkna omfatt-
ningen av hjälpbehovet.

ÖVERKLAGAT BESLUT

I beslut den 18 januari 2017 avslag sociala områdesnämnden en ansökan av
[REDACTED] ([REDACTED]) om insats enligt LSS i form av personlig assistent.

Dok.Id 246361

Postadress
Box 2201
550 02 Jönköping**Besöksadress**
Hamngatan 15**Telefon**
036-15 66 00**E-post:** forvaltningsrattenijonkoping@dom.se
www.forvaltningsrattenijonkoping.domstol.se**Telefax**
036-15 66 55**Expeditionstid**
måndag–fredag
08:00–16:00

Som skäl för beslutet angavs att utredningen inte styrkte att [REDACTED] hjälpbehov var av sådan art, karaktär och omfattning att kraven på hjälp med grundläggande behov uppfylldes.

YRKANDE M.M.

[REDACTED] yrkar att han ska beviljas personlig assistans enligt LSS.

Sociala områdesnämnden anser att överklagandet ska avslås.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Gällande regler

Av 7 § LSS följer att personer som omfattas av lagen har rätt till insatser i form av särskilt stöd och service enligt 9 § första stycket 1–9 om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Av 9 a § LSS framgår att med personlig assistans avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov).

I rättspraxis har behov av hjälp med motivations- och aktiveringsinsatser, t.ex. för att äta, klä sig och sköta sin hygien, inte bedömts ge rätt till personlig assistans (se RÅ 1997 ref. 28). Inte heller har behov av tillsyn bedömts grunda rätt till personlig assistans, såvida det inte är fråga om sådan aktiv tillsyn som närmast har karaktär av övervakning. Påminnelser, praktiska

instruktioner och liknande kan inte anses som sådan kvalificerad tillsyn (jfr RÅ 2009 ref. 57).

I prop. 1992/93:159 s. 65 f. uppgav föredragande statsrådet att vårdnadshavare till barn med funktionshinder har, liksom andra vårdnadshavare, ansvar enligt föräldrabalken för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov blir tillgodosedda. Vårdnadshavaren ska också svara för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Förvaltningsrättens bedömning

Frågan i målet är om [REDACTED] behöver hjälp med de grundläggande behoven i sådan omfattning att han har rätt till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS.

Av rättsfallet RÅ 2009 ref. 57 och lagens förarbeten framgår att det inte finns någon undre tidsgräns för omfattningen av de grundläggande behoven, även om mycket begränsade behov inte utan vidare ger rätt till personlig assistans. Det ska även vara fråga om sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den funktionshindrade måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges. Vidare har Kammarrätten i Göteborg i domar den 2 september 2011 i mål nr 2138-11 och den 2 februari 2010 i mål nr 2543-09, gett uttryck för att omkring tre till fem timmars behov av hjälp med de grundläggande behoven i veckan bör ge rätt till personlig assistans. Även Kammarrätten i Stockholm synes dela bedömningen att det finns rätt till personlig assistans vid ett integritetskänsligt och närmast dagligt personligt hjälpbehov om minst tre timmar per vecka (se dom den 8 februari 2017 i mål nr 5218-16).

██████████ var vid tidpunkten för sociala områdesnämndens beslut nio år och tre månader. Hans ansökan omfattar personlig assistans i hemmet och under fritiden, men inte under skoltid och under tid han vistas i korttidshem. Vid bedömningen av behovet av personlig assistans ska ██████████ hjälpbehov jämföras med vad som är normalt för ett barn i samma ålder utan funktionsnedsättning.

Personlig hygien

Enligt utredningen i målet har ██████████ behov av hjälp vid samtliga moment vid personlig hygien inklusive toalettbesök och tandborstning. Sociala områdesnämnden har beräknat ██████████ behov av hjälp vid personlig hygien inklusive toalettbesök till sex timmar per vecka. ██████████ behov av hjälp vid tandborstning har sociala områdesnämnden hänfört till föräldraansvaret.

Förvaltningsrätten finner inte skäl att frångå den av sociala områdesnämnden beräknade tidsåtgången för personlig hygien inklusive toalettbesök. Däremot bedömer förvaltningsrätten inte att det finns något nämnvärt föräldraansvar för ett drygt nio-årigt barn vid tandborstning. Tid för det grundläggande behovet tandborstning ska därför beaktas.

Måltider

För att tid för hjälp vid måltider ska beaktas som ett grundläggande behov ska den funktionshindrade inte på egen hand kunna inta föda, dvs. föra mat och dryck till munnen.

Eftersom ██████████ klarar att äta och dricka själv ska någon tid för måltider inte beaktas som ett grundläggande behov.

Av- och påklädning

██████████ har behov av praktisk hjälp vid påtagning av skor, att knäppa knappar och med dragkedjor. Detta behov är dock inte av sådan karaktär att det ska

beaktas som ett grundläggande behov. Det behov [REDACTED] har vid övrig påklädning utgörs av muntlig stöttning som inte heller beaktas som ett grundläggande behov. [REDACTED] klarar vidare att klä av sig på egen hand.

Någon tid för av- och påklädning ska således inte beaktas som ett grundläggande behov.

Kommunikation

Av utredningen i målet framgår bl.a. att [REDACTED] kommunicerar genom enskilda ord och kompletterar genom att hämta föremål och visa med kroppen vad han vill. I skolan kommunicerar han även till viss del med hjälp av bilder. Han interagerar inte med andra t.ex. när han är på en lekplats.

[REDACTED] behov av att kommunicera inom familjen, i skolan, fritids- och korttidshemmet tillgodoses av personer som känner honom väl. Hans behov av hjälp med kommunikation uppkommer i första hand vid kontakter med andra personer utanför familjen, skolan, fritids- och korttidshemmet.

Enligt förvaltningsrättens bedömning visar utredningen i målet det krävs kännedom om [REDACTED] hans funktionsnedsättning och hans uttryckssätt för att förstå honom. Han har således behov av personlig assistans för att tillgodose sitt behov av kommunikering i andra miljöer än hemmet, skolan, fritidshemmet och korttidsvistelsen. Enligt ett avgörande från Högsta förvaltningsdomstolen (RÅ 2011 ref. 17) har en nioåring utan funktionshinder normalt omfattande kontakter med andra människor och aktiviteter tillsammans med andra barn utanför skoltid och behöver inte sina föräldrars medverkan för att kommunicera med sin omgivning i vanliga sociala situationer.

Tid för kommunikation som ett grundläggande behov ska således beaktas.

Tillsyn

Av utredningen i målet framgår att [REDACTED] har behov av tillsyn. Det framkommer dock inte att fråga är om tillsyn av övervakande karaktär av någon som behöver ha ingående kunskap om honom. Någon tid i detta avseende ska därför inte beaktas.

Sammanfattning

Förvaltningsrätten anser att [REDACTED] hjälpbehov avseende grundläggande behov om sex timmar i veckan för personlig hygien inklusive toalettbesök tillsammans med tid för tandborstning och kommunikation är av den karaktär och omfattning som krävs för att han ska ha rätt till personlig assistans.

I och med att [REDACTED] är berättigad till personlig assistans för sina grundläggande behov ska vid beräkningen av omfattningen av den personliga assistansen även beaktas andra personliga behov som inte tillgodoses på annat sätt.

Det ankommer i första hand på sociala områdesnämnden att bestämma med hur många timmar personlig assistans ska beviljas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i bilaga (DV 3109/1D).

Susanne Karlberg

Rådmannen Susanne Karlberg och nämndemännen Rolf Wallerdal, Anders Dahlén och Mats Brandt har avgjort målet. Föredragande jurist har varit Birgitta Rapp.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Jönköping.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.